Almási Miklós

A nagyon gazdagok

Akikkel mi, köznapi emberek találkozunk, azok gazdagok ugyan, de voltaképp jövedelmük, bankszámlájuk felfogható, számosítható. Megszoktuk, nem nagy ügy. Az igazán gazdagok viszont láthatatlanok, nem szerepelnek a közéletben, nincsenek róluk hírek, mondhatnám névtelenek, legfeljebb csodapalotájuk tűnik fel olykor, vagy luxusjachtjuk, amelynek fenntartásából egy fejlődő ország éves adósságát ki lehetne fizetni. Ezért is lettem kíváncsi Julia Friedrichs interjújára (*Der Spiegel*, 2024. Nr. 35), aki arról a társadalmi jelenségről ír, amely a szupergazdagok és a felettük álló megagazdagok szerepét jelenti a pénzügyi világban. Ez utóbbiak szerinte Németországban összesen mintegy 3000-en vannak, ám ugyanakkor a nemzeti pénzvagyon 23 százalékát birtokolják. Ami horribilis szám: ez a 3000 fő a népesség egy tízezrelékénél is jóval kevesebb, és mégis kezükben tartják e hatalmas ország irányításának kulcsát. Legalábbis a jelentős részét…

Mivel a köztudat (legalábbis nálunk) a szupergazdagság mércéjét a nagyon gazdagok tulajdonában lévő luxusjachtban méri, ezért megjegyzem, hogy a mérce valóban mutat valamit egy vagyon nagyságából: egy luxusjacht alsó áron 50-80 millió dollár, de a költség itt korántsem ér véget. Ennek többszöröse kell a hajó működtetéséhez. Ide számíthatjuk a tengerészek, a kapitány bérét, a karbantartók, a stewardessek szervezését, kifizetését (utóbbiak azok a lányok, akik a hajón felszolgálják a kaját, és gondoskodnak a tulajdonosok és vendégeik kényelméről), aztán jön még a kikötői díj, illetve, ha a hajó nincs használatban, a dokkolás költsége, és persze a motorok éhsége (sokszáz köbméter dízelt fogyaszt), valamint rajta van a kiadások listáján a biztosítás (a hajóé és a benne utazók személyi biztosítási díja), amihez járul még a hajó elektronikájára, a radar és rádió-tévé kapcsolatra, vésztelefon működtetésére költött összeg. Vagyis a hajó árának három- ill. négyszeresére kell gondolni, ami így már elérheti az egy milliárd dolláros szintet. (Ennek forintban kifejezhető összegét ki se tudom számítani…)

A szupergazdagok – mint említettem – elérhetetlenek: valahol a „fellegek felett" léteznek. Azért is olvastam Julia Friedrichs kutatásainak beszámolóját nagy kíváncsisággal, mert ő nem csupán oknyomozó újságíró, de szociológus is egyben, és sikerült kiharcolnia magának a jogot, hogy szóba álljanak vele ezek a voltaképp láthatatlan lények.

Legújabb könyvében, a *Crazy Rich:[„]Die geheime Welt der Superreichen*" című kötetben a *megarich* vagyonosok felhők feletti létformáját próbálta feltárni. (Engem ezúttal az interjú érdekelt, az *Őrült gazdagság: a szupergazdagok titkos világa* című könyvébe csak belenéztem.) Mindenesetre nehéz munka lehetett, mert a szupergazdagok többsége egyszerűen nem áll szóba egy „mezei" szociológussal, vagy oknyomozóval. Illetve, ha valami oknál fogva mégis, nem minden témáról hajlandók az illetővel szót váltani. Ahogy írja, a dollár- vagy eurómilliárdok tömegét birtoklók még az alig kevesebb vagyonnal rendelkezőkkel, tehát a „szimpla" milliárdosokkal is nehezen viselik a beszélgetés közelségét, hát még egy újságíró-szociológussal. Egymás között tán elvannak…

Számomra Friedrichs vizsgálatának legérdekesebb része az volt, hogy milyen nagyságrendű számmal kezdődik a *megarich* létforma. Ahogy írja, fiatalabb korában elképedt mikor megtudta, hogy Németországban valaki 800 ezer dollárt keres *havonta* (ami kb. 284 millió forintnak felel meg…). Aztán, mikor ráállt a gazdaglét kutatására, rájött, hogy nem is a pénz tesz szupergazdaggá valakit, hanem a mögötte lévő vagyon (birtok, gyár, üzletág, pl. egy világot behálózó élelmiszerlánc tulajdonlása). Mert a havi jövedelem lehet több vagy kevesebb, a vagyon nagysága viszont stabil, és az ő esetükben állandóan növekszik – kivéve a válságos időket.

Ezen a terepen érte a következő meglepetés: a *megarich* szereplők vagyona voltaképp *végtelen mennyiségű rendelkezésre álló pénzt* jelent. Nemcsak azért, mert nem kell számolgatni, hogy mennyi pénze marad, ha egy 400 millió dolláros jachtot vásárol, de ennek a tételnek az ezerszeresét sem fogja megérezni. A végtelenség mámora e létforma vezérszava.

A végtelen mennyiségű pénz tudata vezet oda, hogy a szupergazdagok nem is vagyonkezelőt alkalmaznak – aki befektetéseiket, adóikat és egyéb pénzügyeiket kezeli –, hanem egy osztállyal magasabban elhelyezkedő *family officer*-t, akinek órabére(!) az ezer dollárt is eléri… (plusz: a csapatának a fizetése…), ám aki cserébe – csalás nélkül – képes több ezermilliós üzleteknek adómentességet (vagy egy alacsonyabb besorolású adóformát) elérni, vagy képes megbízója milliárdos üzleti tárgyalásainak hónapokig tartó csatáit végigcsinálni – a biztos sikerig.

A *family officer* szerepe főképp az öröklés révén felmerülő adótörvények esetében „életmentő". A nagyon gazdagok száma épp az öröklés folytán szaporodik, s ez magyarázza, hogy a társadalmi egyenlőtlenség mértéke – korunk kapitalizmusának legfőbb betegsége – megháromszorozódott az elmúlt évtizedek során, s hasonló mértékben növekszenek e jelenség szociológiai és gazdasági konfliktusai is.

Mondom, Friedrichs interjújában elsősorban az keltette fel érdeklődésemet, hogy beleütköztem a „*végtelen vagyon*", azaz a rendelkezésre álló pénzmennyiség végtelenségének a jelenségébe. Hogy ez a mennyiség – ha van ilyen fogalom ezzel kapcsolatban – gyakorlatilag nem csökken bármit is vesz, beruház, alapít az illető a rendelkezésére álló vagyonból. Hogyan lehet valami ilyen „nem csökkenő" – voltaképp csak növekvő – mennyiségű alakzat? És milyen érzés e végtelenségben élni? Ezek az emberek soha nem fognak a kezükbe pénzt, bármit kell fizetni – társas üzleti vacsorájuktól a pohár pezsgőjükig minden kiadásukat a *family officer* intézi, soha nem kell a zsebükbe nyúlniuk –, így érthető, hogy teljesen elkülönített világban, voltaképp az elkülönültség végtelenségében élnek.

Mivel még egyetlen ilyen milliomossal sem találkoztam, csak képzelődni tudok arról, milyen érzés lehet *megarich*-nek lenni. Most nem az irigység beszél belőlem, esküszöm, nem szeretnék ilyen pénzhegyen ülni, inkább csak az életforma különböző variációira lennék kíváncsi, amibe még Friedrichsnek se volt igazi belátása: ezek az emberek távol tartották magukat a kutatótól, kivéve néhány – alaposan megszűrt – számszerű furcsaságot. Voltaképp vele szemben is megtartották „felhők feletti" létformájukat.

Szóval az a helyzet, hogy – bár érdekesnek tűnt az interjúja – annak alapján nem jutottam közelebb a *megarich* vékonyka rétegének egyéni létmódjához, nem sikerült betekinteni a világukba, abba, hogy miképp is élnek valójában. Ezért itt kénytelen vagyok megszakítani kis jegyzetemet eme izgalmas társadalmi (pénzvilágbeli) jelenségről...